

Пазій С. А.,

*студент 4 курсу факультету адвокатури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

АГРАРНІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ЯК СУБ'ЄКТА АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Відносини, що виникають в межах аграрної сфери економіки, у першу чергу, пов'язані із господарською діяльністю суб'єктів аграрного виробництва щодо виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції. Глобалізаційні процеси, трансформація економіки та суспільства призводять до більшої актуалізації питань, пов'язаних із правовим регулюванням статусу та діяльності суб'єктів агросфери у різних аспектах – економічному, екологічному, господарському тощо.

Інтегруючий характер аграрного права визначає правову основу регулювання правового статусу суб'єктів агросфери. Так, норми Конституції України, Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України та інших законів, підзаконних та локальних нормативно-правових актів, міжнародних правових актів є необхідними для виокремлення ознак кожного із суб'єктів аграрного виробництва. Конституцією України у статті 42 закріплено принцип свободи підприємницької діяльності, яка не заборонена законом [6], що знайшов своє відображення і у галузевих актах законодавства. Цей принцип включає в себе свободу вибору організаційно-правової форми, сфери та напрямків господарської діяльності тощо.

Зважаючи на те, що державне регулювання агросфери ставить за мету гарантування продовольчої безпеки та перетворення її на високоефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому та зовнішньому ринках сектор економіки держави, то відповідно до неї пріоритетними для держави є і створення рівних умов для функціонування різних організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі, так і державна підтримка розвитку конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва [7].

Відповідно до положень Господарського кодексу України можна виділити унітарні, корпоративні та кооперативні суб'єкти господарювання та їх об'єднання, основна мета яких полягає у координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань [2]. За даними Державної служби статистики України станом на 1 жовтня 2020 року в Україні (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і міста Севастополя) зареєстровано 1382099 юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання, із них корпорації складають 554 юридичні особи, асоціації – 2475, акціонерні товариства – 13776 юридичних осіб тощо [4].

У 2000 році Україна ратифікувала Конвенцію про транснаціональні корпорації, метою якої є визначення основи співпраці зі створення та діяльності транснаціональних корпорацій, що закріплено у пункті першому статті 1 цієї Конвенції. Також цей міжнародно-правовий акт містить визначення транснаціональної корпорації у статті 2. Так, ознаками транснаціональної корпорації є: статус її як юридичної особи (сукупності юридичних осіб); відокремленість майна, яке належить на праві власності, господарського відання або оперативного управління та знаходиться на території двох або більше держав; утворено юридичними особами двох або більше держав-учасниць Конвенції; реєстрація як корпорації відповідно до норм Конвенції. Важливо зазначити, що відповідно до норм Конвенції засновниками транснаціональних корпорацій можуть бути лише юридичні особи держав-учасниць Конвенції, але при цьому учасниками такого об'єднання можуть також бути юридичні особи із третіх країн [3], тобто із цього слідує, що відповідно до Конвенції будь-яка юридична особа, яка підпадає під ознаки транснаціональної корпорації, але засновниками якої не є юридичні особи із держав-учасниць договору, то вона не буде визнаватись як транснаціональна корпорація відповідно до національного законодавства, проте буде такою де-факто.

Національне аграрне та господарське законодавство, на відміну від положень Конвенції не визначають порядок створення та реєстрації саме транснаціональної корпорації, проте у статті 2 Конвенції міститься положення про те, що поняття транснаціональної корпорації також включає в себе різні транснаціональні структу-

ри, у тому числі фінансово-промислові групи, компанії, концерни, холдинги тощо [3], що у свою чергу свідчить про те, що транснаціональна корпорація може бути створена та зареєстрована як одна із організаційно-правових форм суб'єктів господарювання, їх об'єднань у сфері аграрного виробництва.

За роки незалежності на території України активно діють іноземні аграрні транснаціональні корпорації, серед яких можна виділити: Cargill (рослинництво і тваринництво, продукти харчування), McDonald's, Nestle, Kraft Foods (ТМ "Люкс"), Lactalis (ТМ "President"), Kernel (ТМ "Щедрий Дар", ТМ "Стожар"), Pepsico, Danone тощо [1], які при цьому мають різні організаційно-правові форми, так, наприклад, Kernel зареєстрована як холдингова компанія за своєю організаційно-правовою формою відповідно до статті 1 свого Статуту, також в інших статтях Статуту вживається термін корпорація в значенні транснаціональної корпорації [9].

Аграрні транснаціональні корпорації здійснюють помітний вплив на агросферу, так, наприклад, масштаби їхньої діяльності можуть бути небезпечними для функціонування конкурентного ринку та відсутності монополій згідно із українським антимонопольним законодавством. Участь аграрних транснаціональних корпорацій в аграрному виробництві, на думку О. О. Корогодової та А. А. Кугій, має неоднозначний вплив та форми: оновлення основних засобів у секторальній структурі агросфери, що проводиться транснаціональні корпорації має позитивні та негативні наслідки (впровадження енергоефективних технологій, переоснащення основного та допоміжного типу виробництва, а також апробація новітніх методів збільшення продуктивності праці мають позитивний вплив; надмірне використання приватних дрібних фірм транснаціональними компаніями поряд зі збільшенням рівня безробіття відносять до негативних сторін); торгівельна політика аграрних компаній через панування транснаціональних корпорацій підкорюється впливу тарифних і нетарифних методів регулювання зовнішньої торгівлі; стимулювання прогресу агросфери держави, призводить до мультиплікативного ефекту зростання (серед позитивних наслідків – отримання додаткових інвестицій, серед недоліків – те, що держави перебування менш гнучко реагують на присутність та відсутність транснаціональних корпорацій [5].

Важливим для дослідження є негативний вплив аграрних транснаціональних корпорацій на права людини, зважаючи на те, що вони є приватними суб'єктами, на жаль, відповідно до національного законодавства на них не покладено ні позитивних, ні негативних зобов'язань у сфері захисту прав людини, хоча беззаперечним є їхній вагомий вплив на цю сферу. Європейський суд з прав людини у таких справах як «Х. та У. проти Нідерландів», «Фадєєва проти Росії», «Август проти Сполученого Королівства» при цьому зазначає, що хоча Конвенція про захист прав і основоположних свобод не передбачає можливості вирішення спору між приватноправовими суб'єктами відповідно до статей 19, 32 – 34, проте застосовує концепцію позитивних зобов'язань, що передбачає використання превентивних заходів, спрямованих на запобігання порушенням прав людини відповідно до закону через втручання держави у правовідносини двох та більше сторін, які виникають на їхній території та під їхньою юрисдикцією [8], відповідно до пункту 96 рішення «Фадєєва проти Росії» [10] вибір засобі для застосування цих заходів належить до розсуду держав-учасниць Конвенції.

Список використаних джерел:

1. Аграрні транснаціональні корпорації в Україні та світі. Аграрний тиждень. Україна : вебсайт. URL: <https://a7d.com.ua/4125-agrarn-transnaconaln-korporaciyi-v-ukrayin-ta-svt.html> (дата звернення: 18.10.2020).
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/436-15> (дата звернення: 18.10.2020).
3. Конвенція про транснаціональні корпорації: Конвенція від 06.03.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/997_193 (дата звернення: 18.10.2020).
4. Кількість юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 18.10.2020).
5. Корогодова О. О., Кугій А. А. Вплив транснаціональних корпорацій на рівень розвитку агропромислового комплексу світу. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/20030/1/MNTS2017_44_Korogodova-Kugiy.pdf (дата звернення: 18.10.2020).

6. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/254к/96-вр](https://zakon.rada.gov.ua/laws/254к/96-вр) (дата звернення: 18.10.2020).

7. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/2982-15> (дата звернення: 18.10.2020).

8. Синявський А. А. Доктрина “drittwirkung effect” та її застосування у Європейському суді з прав людини. ResearchGate : вебсайт. URL: https://www.researchgate.net/publication/343236599_The_doctrine_of_Drittwirkung_Effect_and_its_operationalization_in_European_Court_of_Human_Rights (дата звернення: 18.10.2020).

9. Статут Kernel від 9 червня 2017 р. URL: https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2018/04/Articles_of_Association_Kernel-09.06.2017.pdf (дата звернення: 18.10.2020).

10. Справа «Фатеєва проти Росії»: рішення ЄСПЛ від 9 червня 2005 року. URL: https://bellona.ru/assets/sites/4/2015/06/fil_Fadeeva_vs_Russia1.pdf (дата звернення: 18.10.2020).

Науковий керівник: кандидат юридичних наук Савельєва О.М.

Пахолок А. М.,

аспірант кафедри аграрного, земельного та екологічного права ім. академіка В.З. Янчука, Національний університет біоресурсів і природокористування України

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Інноваційний розвиток аграрної сфери є одним із найважливіших напрямків державної аграрної політики та правового регулювання економіки України. Основним нормативно-правовим актом, який закріплює правові засади здійснення інноваційної діяльності є Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року № 40-IV. Відповідно до ст. 3 зазначеного Закону України одним із основних принципів державної інноваційної політики є